

Прирачник за наставата по изборниот предмет

ТАНЦИ И НАРОДНИ ОРА

*Владимир Јаневски
Блаица Илиќ
Анкица Вишанова*

Прирачник за наставата по изборниот предмет

ТАНЦИ И НАРОДНИ ОРА

*Владимир Јаневски
Благица Илиќ
Анкица Вишанова*

Издавач:

Биро за развој на образованието

За издавачот:

Весна Хорватовиќ, директор

Уредник:

Митко Чешларов

Редакција:

Таше Стојановски

Лектура:

Сузана Стојковска

Дизајн и печат:

Кома, Скопје

Тираж: 400

Скопје, 2008 година

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

373.091.3 : 908 (497.7)(035)

ЈАНЕВСКИ, Владимир

Прирачник за наставата по изборниот предмет Танци и народни ора : основно образование / Владимир Јаневски, Благоица Илиќ, Анкица Витанова. – Скопје : Биро за развој на образованието. 2008. – 26 стр. : илустр. ; 23 см

Библиографија: стр. 26

ISBN 978-608-206-006-4

1. Илиќ, Благоица (автор) 2. Витанова, Анкица (автор)

а) Танци и народни ора – Основно образование – наставни методи – Прирачници

COBISS.MK-ID 742803786

ВОВЕД

Во наставниот план и програма за VI, VII или VIII одделение во основното образование, учениците имаат можност на избран предмет **Танци и народни ора**. Основната цел на овој предмет е учениците конкретно да се запознаат со традиционалното музичко творештво во Македонија, да научат одреден број народни ора и одреден број класични и модерни-современи танци.

Потребата за изучување на народната игра која егзистира на тлото на Македонија и танците на други светски народи, произлегува од фактот дека таа е нераскинлив дел од духовната култура на заедницата во која се создава и применува и уметнички белег на современото живеење.

Во традициските култури, игрите секогаш имале обредно-магиски и социјално-нормативни функции, додека во современите општества овие функции во добра мера се забораваат, исчезнуваат или ја променуваат својата функција, пред сè за сценско-рекреативни потреби.

Играта низ сите времиња се покажува како општествен феномен кој е носител на културните обрасци и симболи на системот во кој егзистира, феномен кој го изразува и зацврстува единството на една заедница.

Постоењето на голем број народни ора и танци и потребата од нивно изучување, зачувување и сценско презентирање во нивната оригинална, автентична структура, се повеќе ја наметнува потребата за изучување на овој наставен предмет, посебно кај младата популација (во конкретниов случај ученици од основното образование).

Изучувањето танци и народни ора, совладувањето на играчки елементи на истите, го поттикнува телесниот и моторниот развој кај учениците, љубовта и желбата кон играта и танцувањето, поточно, кон сопственото музичко наследство а воедно и афинитет и почит кон танцовата уметност на другите народи.

ДИДАКТЧКИ ПРЕПОРАКИ

Изборниот предмет **Танци и народни ора**, може да се реализира интегрирано со други предмети и содржини од други програми: **музичко образование, физичко образование, ликовна уметност, македонски јазик, историја и др. како и со внатрешно интегрирано планирање и реализација на наставните теми и активности.**

При реализацијата на содржините наставникот треба да создава позитивна клима за работа, постојано да ја поттикнува мотивацијата за работа и интересот кај учениците со поткрепување и помагање во самостојноста и самовербата, индивидуално и групно.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА

Програмските задачи по предметот **Танци и народни ора** ќе се реализираат преку практична настава и теоретска настава, индивидуална, колективна и групна работа, индивидуални и групни вежби на учениците, во две полугодија.

Неделниот фонд е по 2 часа или вкупно годишен фонд од 72 часа.

Во текот на наставата, наставникот треба да реализира или демонстрира по неколку танци или ора од понудените користејќи ги **методите на демонстрација** (играчки чекори, обрасци, комбинирани играчки елементи, техника на игра, стилски карактеристики и сл.); **метод на разговор** (да се постигне дијалог меѓу наставник - ученик; разговор преку прашања и одговори на релација наставник - ученик или ученик - ученик и сл.); **метод на усно излагање** (да се постигне: зборување, опишување, објаснување и расуду-

вае најчесто при методските анализи на танците и ората на релација наставник-ученик и ученик-наставник).

Напомена: Методите можат да се употребуваат засебно или комбинирани.

Во програмата за VI одделение се застапени истите наставни теми како и во VII и VIII одделение и се задржуваат истите начини на наставна работа. Наставните теми по предметот **Танци и народни ора** имаат тесна меѓусебна поврзаност.

Се препорачува во изведувачето на наставата да се комбинираат активности од следниве наставни теми:

ТАНЦИ	10 часа
КАЛСИФИКАЦИЈА НА НАРОДНИ ОРА	10 часа
ОБРЕДНИ ИГРИ	16 часа
ИГРАОРНИ ПОДРАЧЈА	36 часа
ВКУПНО	72 часа

Забелешка: Бројот на часовите е даден ориентационо

ПРИМЕНА НА ЗНАЕЊАТА И ИСКУСТВОТО ОД ПРЕДМЕТОТ

Примената на знаењата и искуството од наставната материја по овој предмет, на учениците треба да им овозможи потреба и свесност во нивното понатамошно правилно зачувување и презентирање на традиционалните ора, како дел од сопствениот национален идентитет, како и афинитет и почит кон танцовата уметност на другите народи.

Сето ова ќе овозможи компаративно проучување и следење како на традиционалното музичко творештво така и на современите уметнички правци и достигнувања.

Традиционалната или народната игра во овој прирачник е проучувана и претставена во најголем дел од периодот на 19 и почетокот на 20 век. Во овој период таа е сеуште активна компонента од народниот живот во Македонија но не претставува завршена културна фаза на овој период, за-

тоа што опстојува (иако доста редуцирано) во автентична форма кај постарата генерација во руралните средини и со делумно изменета форма и функција во културно-уметничките друштва во државата до денес.

Според наставниот план и програма по предметот **Танци и народни ора** наставникот заедно со стручен училишен тим, треба да реализира: годишен концерт и јавен час во училишните простории или на соодветна концертна сцена надвор од училиштето.

Преку овие задолжителни програмски активности ќе се валоризираат стекнатите знаења од текот на школската година и ќе влијаат за стекнување на сценско-уметничко искуство кај учениците.

Напомена: Програмата за концерт ја креира наставникот, а при реализацијата на концертната програма доследно и одговорно треба да ги пренесува и применува оригиналниот стил при играњето и автентичноста на содржината и структурата на танците и народната игра.

ТАНЦИ (10 часа)

Наставната тема **ТАНЦИ** по предметот Танци и народни ора кај учениците од VI, VII и VIII одделение, има за цел да ги разработи основните причини за појавата на танцовите активности воопшто, како и конкретно изучување и сценско - уметничка изведба на:

- **калсични - карактерни танци** (Полка, Валцер, Танго, Менует, Фокстрот, Свинг, Ча-ча -ча, Румба, Самба и др.);
- **модерни танци** (модерен и џез балет, твист и др.)
- Пантомима

ПОИМ И ПОЈАВА НА ТАНЦОВИ АКТИВНОСТИ - 2 часа

Исконската потреба и мотивација за игра е присутна во следниве човечки компоненти:

- вродената човечка потреба за ритмичко движење (почетни играчки движења се забележуваат и кај малите деца);

- неопходно исполнување на вишокот физичка енергија;
- потреба за емоционално исполнување;
- природен нагон за имитирање при игра;
- инстинкт и потреба за колективно живеење во заедница - социјален мотив;
- потреба за естетско обликување;
- потреба за симболична трансформација на стекнатите поими, претстави, знаења.

Цел: Ученикот/ученичката треба да се запознае со поимот и потребата од танцова активност кај човекот воопшто, од аспект на биолошко - физичка потреба а од друга страна како ментално - психичка потреба.

Наставни средства: соодветна стручна литература

Место: училиница или слична просторија.

КЛАСИЧНИ ТАНЦИ - 4 часа

Класичниот балет се појавува во 17 век кој на танцовата уметност во Европа за прв пат и нуди, утврдена и јасна научна дисциплина која ги проучува играчките движења и ставови. Класичните танцови решенија, применуваат систем на строго утврдени чекори, гестови, обрасци чие техничко усвојување ќе му овозможи на изведувачот, потполна контрола на телото.

Активност бр. 1

Содржина: Полка

Музика: Петар Илич Чајковски

Тек на активностите:

Наставникот ги разложува движењата и постепено го демонстрира чекорот. Учениците во голема група поставена во кружна форма го вежбаат чекорот (оваа постапка може да се постави и по координативни точки со што учениците би се движеле индивидуално, паровно и групно). Кога оваа постапка ќе биде совладана може да се премине на паровна игра но таа не треба да биде повеќе од три пара за да може наставникот да ја следи ситуацијата. Посебно е значајно сите ученици да ја поминат играта, доколку недостасуваат машки или женски ученици, можат некои ученици да ја повторат вежбата.

Цел: Ученикот/ученичката да се запознае со поимот класичен танц, да ги воочува различните видови класични танци класифицирани според карактерот (полка, валцер, танго и др.) и правилно да ги изведува истите.

Наставни средства: Аудио - визуелни средства,

Визуелни средства: слики, фотографии и сл.

Место: сала за физичко образование, училиница со соодветни технички услови (ТВ, dvd плеер, видео плеер, компјутер, интернет и сл.)

МОДЕРНИ ТАНЦИ - 2 часа

Во првата половина на 20 век, се развива еден нов правец во уметноста на движењата, поточно модерната танцова уметност, како одраз на динамичните процеси на современото општество и потребата за послободна танцова експресија кај човекот.

Суштината на оваа танцова уметност е слободата во емоционалното изразување; самоникнати танцови симболи склопени во единство на обликот и содржината и стилски-тематски усогласено кореографско решение.

Потребата за изучување на оваа наставна тема по предметот **Танци и народни ора**, се јавува како резултат на динамичното перцепирање и танцово изразување на современиот начин на живеење и делување, посебно кај младата популација.

Активност бр. 2

Содржина: Изучување модерен танц - Харем и креативно изразување преку движење.

Музика: снимена на ЦД, албум на пејачот Стинг; композиција Харем

Тек на активностите:

Наставникот со помош на визуелно средство, ги запознава учениците со концептот на модерниот танц, со специфичниот карактер на изведба со ориентални танцови елементи. Го демонстрира танцот - Харем и ги објаснува улогите на учениците.

Ученичка која има најдобри играчки способности за овој карактер на игра е во централна позиција. Група од 8-10 девојки (ориентационо) формираат круг околу централната девојка, одалечени една од друга.

Група од 10-12 момчиња, седнати на земја формираат круг околу кругот на девојките, одалечени еден од друг.

Улога на централната ученичка - почетна клекната позиција, со градација на музичкото темпо со движење на колковите и рацете се исправа, излегува од кругот и танцува пред неколку одбрани момчиња користејќи реквизит - мараме. На крај на играта се враќа во почетна позиција.

Улога на останатите девојки - постепено од место се разигруваат околу девојката, вртат круг околу неа, се вртат кон момчињата и танцуваат кон нив. Со градирање на темпото ги користат марамите- реквизити, поминуваат помеѓу момчињата и вртат круг околу нив фатени за марамите. На крај ја враќаат девојката во средина и клекнуваат околу неа покривајќи ја со марамите.

Улога на момчињата - почетна седната позиција, удар со раце и на под и создавање ритам според музиката. Во разиграната фаза, се исправаат и фатени за рамо со крупни чекори и подигнати колена играат околу централната девојка, се отпуштаат и повторно со плескање на раце и играње во место, со поглед ги следат девојките. На крај го шират кругот и со високо подигнати раце, завршуваат со игра.

Цел: Ученикот/ученичката да демонстрира правилна играчка изведба на танцот (стил, техника, ритам и сл.)

Наставни средства: аудио-визуелни средства

Визуелни средства: слики, фотографии и сл.

Место: сала за физичко образование, училница или слична просторија со соодветни технички услови за аудио-визуелна презентација, училишен двор, парк и др.

ПАНТОМИМА - 2 часа

Изразувањето на имитативни движења некој вид нема глума, доживува посебен развој во театарските претстави на античка Грција. Тоа е уметност која тежнее за веродостојно или што по објективно прикажување на настани, емоции, претстави од стварноста, преку имитативни движења, изрази, гестикалации и сл.

ПАНТОМИМОС (мимос-имитатор; пантомимос - сеимитирачки)

Активност бр.3

Содржина: Изразување чувства преку (гестикалации со лице, раце, нозе и комбинирани покрети),

Атмосфера во училницата: при изведбата треба да биде потполна тишина без говор или музика.

Тек на активност: Наставникот ги запознава учениците со суштината на пантомимата и преку едноставни вежби настојува да ги ослободи и мотивира своите ученици во експресијата на чувствата, пр. (имитира насмевка, тага, лутина, зачуденост и слични емоции).

Се посветува индивидуално на секој ученик и поставува вежба во која секој поединечно ќе изрази по три емоционални гестикалации. Двајца ученици ќе имаат улога на наставници кои ќе кружат околу ученикот кој демонстрира и со него изрази на лицето ќе се обидуваат да влијаат во неговата истрајност на задачата, пр. (ако ученикот е сериозен, двајцата ученици ќе се смеат или обратно). Останатите ученици ќе бидат публика, која ќе се обидува со своите изрази да му помогне на ученикот кој демонстрира. Тие се седнати на под во права линија .

Цел: Ученикот/ученичката преку стекнатите знаења и умеења да постигне сигурност и самоверба во изразувањето и играта, да почувствува задоволство при сопственото и групното работење.

Наставни средства: Аудио - визуелни средства

Визуелни средства: слики, фотографии и сл.

Место: сала за физичко образование, училница со соодветни технички услови (ТВ, двд плеер, видео плеер, компјутер, интернет и сл.)

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Ученикот/ученичката да ги препознава и воочува основните карактеристики на демонстрираните класични и модерни танци;
- да ги постигне следниве способности - координација, чувство за ритам, одржување рамнотежа и способност за комбинирани движења;
- правилно да ги изведува демонстрираните танци;

- визуелно и слушно да ги препознава и точно да ги именува,
- да пројавува инвентивност и креативност во изведбата, во метро-ритмичките движења и други активности при изведбата,
- симболично изразување самодоверба и задоволство при пантоми- мичките активности.

Следењето и оценувањето на постигнувањата на учениците во рамки на темата ТАНЦИ ќе се одвива преку набљудување и вреднување на: активностата во извршувањето на задачите, соработката, инвентивноста и креативноста при изведбата, правилна стилска и техничка изведба на танцот, пантомимичките способности и интересот кон наставната материја воопшто.

Забелешка:

1. Оценувањето може да биде и во форма на само-оценување на учениците (се развива чувството за критичност, одговорност и почит кон сопствената работа и наставната материја.)

2. Оценување и преку концертна активност (учествува- не учествува)

Играчи од село Лазарополе во изведба на Тешкото

КЛАСИФИКАЦИЈА НА НАРОДНИТЕ ОРА (10 часа)

Орската традиција во Македонското народно творештво, со својата разновидност во кореолошките елементи и метро-ритмичката структура, може да се класифицира според повеќе параметри во неколку категории:

Според етничката, регионална припадност постојат пет играорни подрачја, подетално разработени во наставната тема ИГРАОРНИ ПОДРАЧЈА:

- западно играорно подрачје
- југозападно играорно подрачје
- јужно играорно подрачје
- источно играорно подрачје
- северно играорно подрачје

Забелешка: Класификацијата на играорни подрачја не е строго утврдена заради лимитрофноста (преодноста) на некои етнички предели и народната игра како нивна етничка карактеристика.

Според намената и функцијата народните ора се делат на:

- Обредни - се изведуваат во строго утврдено време, место и број на учесници, со специфични реквизити и правилен ред на изведување, (Русалии, Лазарици, Водичарки, Игри под маски, Велигденски игри и др.),
- Соборски (празнични, чие изведување не е строго утврдено за одредено свето време, место, учесници - Буките, Патрунино, Свиношко, За поес, Малешевка, Крстач, Арнаут и др.)

Според правецот на изведување:

- ора кои се играат движејќи се кон десно, (Патрунино, Лесното, Тешкото, Невестинско, Потрчулка, и др.)
- ора кои се играат движејќи се кон лево (Левото, Лев танец, Повратничко, Поврнечката итн.)

Според формата на игра се делат на:

- ора кои се играат во полукружна форма или отворен круг (најголем дел од соборските ора и некои обредни ора)

- ора кои се играат во затворен круг (ретка форма на изведба за нашето поднебје а малиот број примери се од обредните ора - Русалиското оро Кушија)
- ора кои се играат во змијовидна форма (ора од Јужно играорно подрачје- Буките, Патрунино и др.);
- ора во паровна форма на играчите (Беранче, Вртелешката, Поседница, Русалии и др.)

Според бројот на учесници:

- со точно дефиниран број на учесници - (Водичарки, Лазарки, Русалии и др.)
- со неограничен број учесници - (најчесто соборските ора но и дел од обредните)

Според половата разлика:

- машки ора,
- женски ора,
- мешани ора
- детски игри

Според стилските карактеристики-позицијата на рацете:

- за раце, (Невестинско, Тешкото, Скудринка и др.)
- за рамо, (Крстач, Арнаут, Машкото и др.)
- за појас, (Копачка, За поес и др.)
- со слободно отпуштени раце (Русалии и др.)

Класифицирањето на народните ора во неколку категории или групи произлегува од географската положба и културно-историските, политичките, економските влијанија на разни етнички групи од старобалканскиот и старословенскиот културен слој, како и народи кои се среќаваат и езиштираат и денес на територијата на етничка Македонија (Власи, Турци, Роми, Албанци, Срби и др.)

Активност бр. 1

Содржина: Визуелна презентација на машкото оро Тешкото - Мијаци, Мала Река - Дебарско, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла, тапан (Мајовци)

Тек на активността:

Наставникот со помош на визуелно средство го презентира зададеното машко оро, при тоа се обрнува внимание на стилот на изведбата, односно карактерот на играта.

Преку визуелното помагало наставникот им објаснува на учениците за начинот на држење на телото, рацете, стапалото. Посебно се истакнува грациозноста на првиот играч а се прави обид на негово имитирање кај похрабрите ученици.

Наставата во овој дел треба да биде поактивна од страна на наставникот, да поттикнува самодоверба кај учениците, самоуверено да демонстрира одредени играчки обрасци и да ги анализира обликот и формата на орото.

Многу битен фактор е учениците преку презентацијата да слушнат приказна за потеклото, изведбата и распространетоста на орото.

Носија за млада невеста, Горни битолски села

Носија за млада невеста, Бојмија

Активност бр. 2

Содржина: Визуелна презентација на женското оро Невестинско - Мијаци, Мала Река - Дебарско, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла, тапан (Мајовци)

Тек на активност:

Наставникот со помош на визуелно средство го презентира зададеното женско оро, при тоа се обрнува внимание на стилот на изведбата, односно карактерот на играта.

Преку визуелното помагало наставникот им објаснува на учениците за начинот на држење на телото, рацете, стапалото. Посебно се истакнува грациозноста на женското играње и обредниот карактер на оро.

Наставата во овој дел треба да биде поактивна од страна на наставникот, да поттикнува самодоверба кај учениците, да демонстрира одредени играчки образци и да ги анализира обликот и формата на оро.

Многу битен фактор е во презентацијата учениците да слушнат приказна за потеклото, специфичниот начин на изведба, обредноста и распространетоста на оро.

Активност бр. 3

Содржина: Визуелна презентација на мешаното оро Лесното – Мијаци, Мала Река – Дебарско, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла, тапан (Мајовци)

Тек на активност:

Наставникот со помош на визуелно средство го презентира зададеното мешано оро, при тоа се обрнува внимание на стилот на изведбата, односно карактерот на играта.

Преку визуелното помагало наставникот им објаснува на учениците за начинот на држење на телото, рацете, стапалото. Посебно го истакнува податокот за мешаните ора, во каква пригода се изведуваат и нивната појава во 20 век.

Наставата во овој дел треба да биде поактивна од страна на наставникот и да поттикнува самодоверба кај учениците, тој треба да демонстрира одредени играчки образци и да ги анализира обликот и формата на оро.

Покрај визуелните ефекти наставникот може да одбере ученици кои ќе можат да го совладаат играчкиот образец и да се формира играчки ансамбл со едноставни играчки критериуми.

Во оваа активност наставникот ќе може да проследи каква играчка способност имаат учениците односно на кое ниво е играчката меморија.

Цел: Ученикот/ученичката да се запознае со поимот народна игра, со нејзината намена, содржина, класификација и правилна изведба на народното оро.

Наставни средства: аудио - визуелни средства,

Визуелни средства: Фотографии, каталози, слики и сл.

Место: Сала за физичко образование, училишница со техничка опрема и сл.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- Ученикот/ученичката да ги препознава и воочува основните карактеристики на народните ора;
- правилно да ги изведува демонстрираните ора;
- визуелно и слушно да ги препознава народните ора и точно да ги именува;
- да пројавува инвентивност и креативност во изведбата, во метро-ритмичките движења и други активности при изведбата;
- да се изразува вербално за конкретното оро (поим, намена и методска анализа на истото).

Следењето и оценувањето на постигнувањата на учениците во рамки на темата **КЛАСИФИКАЦИЈА НА НАРОДНИТЕ ОРА**, ќе се одвива преку набљудување и вреднување на: активоста во извршувањето на задачите, соработката, усно демонстрирање на конкретното оро (методска анализа), правилна изведба на оро, интересот кон наставната материја воопшто.

Забелешка:

1. Оценувањето може да биде и во форма на самооценување на учениците (се развива чувството за критичност, одговорност и почит кон сопствената работа и наставната материја.)

2. Оценување и преку концертна активност (учествува- не учествува)

Обредни женски поворки Додоле

ОБРЕДНИ ИГРИ (16 часа)

Во темата **ОБРЕДНИ ИГРИ**, играта поврзана со обред, ќе биде прочувана како специфична карактеристика од духовната култура на Македонија.

Обредната игра се потврдува низ сите степени од општествениот развој. Кај архаичните заедници таа претставува значаен обредно-општествен регулатор со кој се воспоставува редот, како во митско-религиозниот така и во општествениот живот на поединецот и заедницата, за постигнување на нивна благосостојба, здравје, плодност и сл. За разлика од обредно-магиската и социјално- нормативната функција која обредните игри ја постигнуваат во архаичните, традициски култури, за модерните, современи општества во кое е и нашето, овие функции во добра мера се забораваат и исчезнуваат или нивната примарна цел е сценско-уметничкото презентирање и играње пред се заради забава и задоволство.

Обредните игри во својата изворна функција, своето појавување и изведување неминовно го поврзуваат за конкретно утврден ден од годишниот народен календар (ден на светец или друг значаен празничен ден), точно утврдено место на изведување (сред село, двор, црковен двор, гумно), соодветни реквизити за изведбата и точно одреден број на учесници. Во обредните игри при нивното функционирање е интегрирана и соодветна обредна песна која ја потврдува успешноста и обредноста на истата, (Додоле- додолска песна ; Лазарици- лазарска песна и сл.).

Овие игри имаат голема важност за нашиот културен идентитет, носејќи во себе голем број верувања, песни, обичаи и обредна практика како животна, егзистенцијална потреба и смисла од минатото до ден денес.

Учениците преку оваа наставна тема, ќе ја изучуваат обредноста на традиционалната игра во Македонија разработена преку следнава поделба:

- Игри под маски (Џаламари, Мечкари, Коледари, Ешкари, Бабари, Суроваскари и др.)
- Женски поворки (Водичарки, Лазарки, Додоле, Иванденки, Варваруши)
- Машки поворки (Русалии)

- Велигдески игри (Кален број, мален број, Вили самовили, Змија и др.)
- Игри од свадбен циклус (Девојчинско, Невестинско, Свекрвино, Манукот, Нунково, Хламбура и др.)

Активност бр. 1

Содржина: Машки маскирани поворки (Василичари, Ешкари, Мечкари, Џамалари...)

Музика: гајда (импровизација)

Тек на активността:

Наставникот со помош на визуелни средства ги презентира зададените обредни игри под маски. На почетокот тој ја детерминира нивната застапеност во однос на терминологијата како и улогите.

Наставникот како работна задача дава на учениците избор на улоги во самиот обред (мечкар, старци, орвана, невеста, зет итн.) Со посебно одбраните улоги, наставникот ги поставува играчките обрасци а самиот тој учествува во адаптацијата, односно по пат на корепетиција на гајда тој ја поставува играта под маски. Оваа активност се репетира неколку пати со што учениците ги менуваат улогите и играчките обрасци. Костимите за оваа активност можат да се проследат во повеќе литературни изданија кои ќе бидат наведени во прирачникот.

Наставникот заедно со учениците во оваа активност можат да изработуваат маски од горенаведените примери.

Маскирани машки поворки, Џамалари

Маскирани машки поворки, Мечкари

Активност бр. 2

Содржина: Машки поворки: Русалии, ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: гајда и тапан

Тек на активността:

Наставникот со помош на визуелни средства ги презентира зададените обредни игри. На почетокот тој ја детерминира нивната застапеност и периодизација на настаните. Тој ги демонстрира играчките обрасци по пат на методско раслојување. Учениците ги дели на неколку групи и со секоја група работи посебно, односно индивидуално и групно.

Многу важен фактор е наставникот да направи приказна за целиот настан и по пат на изработка на реквизитите тој да пробуди заинтересираност за традиционалните вредности.

Во оваа активност учениците можат да ги изработуваат реквизитите кжлчка (сабја) и боутија (секира) како на самиот час така и како домашна активност.

Оваа активност доколку учениците ја совладаат може и концертно да се изведува со помош на наставникот кој би корепетирал на народен инструмент.

Машки поворки, Русалии

Активност бр. 3

Содржина: Женски поворки: Лазарки, село Луке - Славишко Поле, ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: песни во акапела стил

Тек на активноста:

Наставникот со помош на визуелни средства ги презентира зададените обредни игри, доколку има услови можат да се користат карти, за да можат учениците да имаат јасна претстава каде се изведуваат женските поворки Лазарки. Наставникот треба да им објасни на учениците за потеклото, терминологијата, значењето на обредот.

На веќе однапред подготвен текст наставникот може да им подели примероци од лазарски песни а може да се направи и обид за нивна интерпретација. Доколку се совладаат текстовите тогаш може да се поставуваат играчките обрасци со што би се добила целина на самиот обред.

Преку зададената стручна литература наставникот може да даде објаснување и за народната носија која ја носеле Лазарките на самиот терен.

Во услови на добро подготвена адаптација може со оваа активност и да се концертира.

Пример за лазарска песна:

Цар Костадин седеше, ој Лазаре, на високе чардаце,
јабука се играше, ој Лазаре и девојче мамеше,
приди дојди девојче, ој Лазаре, да ти дадам јаболко,
не му даде јаболко, ој Лазаре, тук го фати за рака,

води води за дома, ој Лазаре, еве мала јодмена,
капка вода студена, ој Лазаре, тебе бела промена,
играј играј Лазаре, ој Лазаре, та се лепо поклањај,
играј играј Лазаре, ој Лазаре, та се лепо поклањај,

Женски поворки, Лазарици

Цел: Учениците да совладаат правилна интерпретација на обредна игра и обредна песна ; да препознаат поделба на игрите според основните карактеристики (стил на игра, реквизити, полови разлики, социјален статус и сл.)

Наставни средства: аудио - визуелни средства

Визуелни средства: слики, фотографии и сл.

(музика снимена на ЦД)

Место: сала за физичко образование, училища со соодветни технички можности или слична просторија, училишен двор.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- Ученикот/ученичката да ги препознава и воочува основните карактеристики на обредните ора;
- правилно да ги изведува демонстрираните ора;
- правилна гласовна интерпретација на обредните песни;
- визуелно и слушно да ги препознава обредните игри и точно да ги именува;

- да пројавува инвентивност и креативност во изведбата, метро-ритмичките движења и други активности при изведбата;
- да се изразува вербално за конкретното оро (поим, намена и методска анализа на играта);
- да покажува интерес и способност за концертно учество.

Следењето и оценувањето на постигнувањата на учениците во рамките на темата **ОБРЕДНИ ИГРИ**, ќе се одвива преку набљудување и вреднување на: активност во извршувањето на задачите, соработката, усно демонстрирање на конкретното оро (методска анализа), правилна изведба на оро и песната, интерес за концертно учество и воопшто интересот кон наставната материја.

Забелешка:

1. Оценувањето може да биде и во форма на само-оценување на учениците (се развива чувството за критичност, одговорност и почит кон сопствената работа и наставната материја).

ИГРАОРНИ ПОДРАЧЈА (36 часа)

На територијата на етничка Македонија според етничката, регионална припадност и одредени стилски карактеристики на ората, постојат пет играорни подрачја.

Подетално ќе бидат набројани и етничките предели во рамките на секое играорно подрачје и стилските карактеристики на ората (машки и женски стил на игра, играчки образец и сл.):

- **ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ** ги опфаќа етничките предели од Дебарско - Реканската етнографска целина (Горен и Долен Полог ; Мала, Долна и Горна Река - Мијаци; Дебарско Поле, Дебарски Дримкол и пределите Голо Брдо и Гора кои територијално после Балканските војни се поделени од соседните земји Албанија и Србија);
- женски стилски карактеристики: ниски балансиран чекори, поедноставни играчки обрасци некои и во форма на заодување, држење за раце во долна позиција или подигнати во висина на половината, во полусвиена позиција (Невестинско, Повратешко, Свекрвино и др.);
- машки стилски карактеристики: тешки обрасци во смисла на изведба и структура, бавни чекори, клекови, поголема крутост во колективниот стил на игра, држење за раце подигнати во висина на гради, (Тешкото, Скудринка, Манукот и др.);

- ЈУГОЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ ги опфаќа етничките предели од Брсјачката етнографска целина (Дебарца, Малесија, Железник, Порече, Струшки Дримкол и Струшко Поле, Мариово, Тиквеш, Прилепско Поле, Битолско Поле, Цапарско Поле, Горни битолски села, Кичевија, Охридско Поле)
- женски стилски карактеристики - поголема слобода во играчкото изразување, посложени играчки чекори, ситни и умерени (метро-ритмички) обрасци, балансиран чекори, држење за раце во долна позиција или подигнати во висина на половина, (Свинишко, Чамче, Куцано оро, Старо оро селско и др.)
- машки стилски карактеристики - чекори со подскоци, скокови, сложени играчки обрасци, држење за рамо и за подигнати раце во висина на гради, (Беранче, Чифте и др.)
- ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ ги опфаќа етничките предели од Јужномакедонската етнографска целина која е пресечена со државна граница меѓу Македонија и Грција (Бојмија, Костурско, Леринско Поле, Леринска Река, Воден - Меглен);
- женски стилски карактеристики: ниски балансиран чекори, изразена елегантност во играта, паровна игра (групирани во пар по две девојки, формата на

танец е задржана); (Бајрачето, Буките, Лагадинско, Патрунино, Левото и др.)

- Машки стилски карактеристики: клекови, индивидуална и паровна игра, вртешки, сложени играчки обрасци, (Поседница, Машкото и др.)

- ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ ги опфаќа етничките предели од Шопско -македонската етнографска целина (Пчиња, Источен дел на Славиште, Дурачка Река, Кратовско, Пијанец, Малешево, Овче Поле), предели од Горновардарска етнографска целина (Жеглигово, Средорек и Западен дел на Славиште) и дел од Средномакедонска етнографска целина со пределите Азот и Горни велешки села, Овче Поле како лимитрофен предел кој покажува карактеристики блиски и до Шопско-македонска и Горновардарска етнографска целина.)
- женски стилски карактеристики: ситни и брзи чекори (според метро-ритмичката структура) со треперења или дрмежи на цело цело стопало, држење за појас а се сретнува и држење за рамо, за раце во долна или полусвиена позиција, (За поес, Шопка, Потрчулка, Насувот- Ибраим оџа, Вртелешка и др.)
- машки стилски карактеристики: динамични, брзи чекори (според метро-ритмика), чекори со дрме-

жи на цело стопало, клекови, копнувања и др. (Малешевка, Копачка, Четворка, Крстач, Арнаут, Вртелешка и др.)

- СЕВЕРНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ опфаќа дел од етничките предели на Горновардарската етнографска целина (Скопска Блатија, Скопска Црна Гора, Скопски Дервен).
- женски стилски карактеристики: чекори со потрчувања, високи балансирани чекорења, чекори со подскоци и воопшто една поголема слобода на играчкото-стилско изразување, рацете во долна позиција или свиени по висина на половината, (Драчевка, Баба Ѓурѓа, Црногорка, Потрчано и др.)
- машки стилски карактеристики: Високи скокови, чекори со подскоци (повисоки од женскиот стил), клекови, вртешки, индивидуална игра (најчесто кај ороводецот и опашкарот), голема уетничко-стилска слобода на играта (Ситна Лиса, Чучук и др.)

Забелешка: Класификацијата на играорни подрачја не е строго утврдена заради лимитрофноста (преодноста) на некои етички предели и народната игра како нивна етничка карактеристика.

Активност бр. 1

Содржина: женско оро Старо оро селско, село Лешок - Долни Полог, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: без музичка придружба - глувонемо оро

Тек на активноста:

Наставникот го демонстрира орот, методски го разложува на чекори. Со неколкупатна репетиција учениците го составуваат играчкиот образец, при тоа се внимава на ритмот, стилот на играта, темпото итн.

Наставникот посебно истакнува за врската на глувонемите ора во Македонија, нивната распространетост, ритмичка структура и истрајноста на теренот.

Доколку учениците имаат поголем интерес наставникот преку визуелни презентации и стручна литература може подлабоко да навлезе во проблематиката на глувонемите ора во Македонија.

Носија за млада невеста, Села под Сува Гора

Носија за млада невеста, Скопска Блатија

Активност бр. 2

Содржина: ороводна песна Киниса Менча за вода, село Теново - Села под Сува Гора, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: традиционална со придружба на дајре

Тек на активността:

Наставникот ги запознава учениците со текстот на песната, ритмичката структура, темпото и го демонстрира играчкиот образец. Со ученици кои имаат поголеми ритмички способности, може да работи на ударните инструментни дајре, а останатите може да ги подели за вокална изведба и за игра. Посебно е важно во овој дел учениците да бидат поделени во групи според нивните способности.

Доколку оваа активност биде извежбана на повисоко ниво, може да се направи и јавна презентација.

За носијата која се носи во овој предел може да се најде во литературата дадена во прирачникот.

Пример на песната:

Киниса Менча на вода, со две не стомне земјане.

На пат ја сретна јашикот, узигра коња уз Менча.

Узигра коња уз Менча, сокрши Менча стомнете.

Писна ми Менча да плаче.

Постој Менчуле не плачај, ја ќе ти купам стребрене

Твојте ти беја со вода, ја ќе ти плнам со вино.

Изведба на ороводна песна Киниса Менча, Села под Сува Гора, Западно играорно подрачје

Активност бр. 3

Содржина: мешано оро Скудринка, село Лазарополе - Мијаци, Мала Река - Дебарско, ЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: тапан и зурла (може и оркестарска музика на кавал, тамбура и тапан)

Тек на активноста:

Наставникот го презентира ороводниот пример, дава опис на орото, го детерминира во просторот на неговото опстојување.

Многу значаен фактор е играчкиот образец да се расчлени во поедноставни чекори за да можат учениците полесно да го совладаат материјалот. Наставникот може и да корепетира со народен инструмент за да можат учениците полесно да го совладаат мелодискиот дел од орото.

Наставникот учениците може да ги подели на групи и според координативните точки да го совладуваат материјалот индивидуално, паровно и групно.

Кога ќе биде совладано орото на повисоко ниво тогаш може да се образува и оро односно танец каде по пат на приказна ќе се одредат и социјалните статуси во орото.

Носија за млада невеста, Горна Река

Носија за млада невеста, Дебарско Поле

Активност бр. 4

Содржина: мешано оро Свинишко, село Скрбатно - Охридско Поле, ЈУГОЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: гајда

Тек на активноста:

Наставникот го презентира ороводниот пример, дава опис на орото, го детерминира во просторот на неговото опстојување.

Многу значаен фактор е играчкиот образец да се расчлени во поедноставни чекори за да можат учениците полесно да го совладаат материјалот. Наставникот може и да корепетира со народен инструмент за да можат учениците полесно да го совладаат мелодискиот дел од орото.

Наставникот учениците може да ги подели на групи и според координативните точки да го совладуваат материјалот индивидуално, паровно и групно.

Кога ќе биде совладано орото на повисоко ниво тогаш може да се образува и оро односно танец каде по пат на приказна ќе се одредат и социјалните статуси на орото.

**Изведба на орото Свинишко, Охридско Поле
– ЈУГОЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ**

Активност бр. 5

Содржина: машко оро Беранче, Горни битолски села, ЈУГОЗАПАДНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: гајда (може и оркестарска музика на кавал, тамбура и тапан)

Тек на активноста:

Наставникот одбира ученици кои се поталентирани и кои побрзо го совладуваат материјалот, работи со нив а другите ученици работат со поедноставни играчки чекори. Кога ќе биде совладан материјалот наставникот ги составува двете групи и играчките образци ги дели според совладаниот материјал. Во овој момент се изведува паровна игра која е карактеристична за ова оро. Посебно се внимава да не се создава лидерство туку напротив и учениците со послаб играчки став, да бидат презентирани пред јавноста.

**Изведба на орото Поседница, Меглен –
ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ**

Активност бр. 6

Содржина: женско оро Левото, село Дмбени - Костурско, ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: чалгија (може да се изведува и на ороводната песна Крена Мартината)

Тек на активноста:

Наставникот преку визуелна и аудио презентација им го презентира зададениот проблем. Наставникот демонстрира и го презентира играчкиот образец, во овој момент се прави и презентација на вокалот. Ученици кои се талентирани за пеење го совладуваат материјалот и прават презентација. Многу е важно играчкиот образец да биде разложен на чекори (методска анализа) за да можат побрзо и повешто да го совладаат материјалот.

Оваа активност може да се продлабочи и со презентација на народната носија со што ќе се добие подобар впечаток кај учениците.

**Изведба на песната Крена Мартината, Костурско –
ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ**

Пример на песната:

Крена Мартината мори мила мамо, фати планината
ај фати планината мила мамо ојду на локвата
та на на- на на-на-нанана, ојду на локвата

Таму се собрае мори мила мамо од три села чупи,
ај од три села чупи мила мамо од пет села деци
та на наа нананананна, од пет села деци

Чупите Дмжбенски, чупите Смирденски не се теку лепи
ај не се теку лепи мила мамо, лепи му се речи
та на наа нананананна, па и свездајлии

Име му се крена мори мила мамо до Солуна града
ај до Солуна града мила мамо кај лепите деци
та на наа нананананна, кај лепите деци

Енаш те опулве мори мила мамо и те опијанве
ај енаш да запее мила мамо умот ти го креве
та на наа нанананана, умот ти го креве

Активност бр. 7

Содржина: машко оро Машкото, село Тресино - Меглен,
Воденско, ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: чалгија

Тек на активноста:

Оваа активност се состои од посложени чекори, така што наставникот доколку се одлучи да ја работи ќе треба да разработи добра методска анализа на образецот. Пред да почне со демонстрација добро е да направи визуелна демонстрација, како и приказ на ороото од каде потекнува, неговата функција, играчка застапеност итн.

Добро е да се изработат неколку играчки обрасци, поточно да се работат чекори според играчката меморија на учениците. Кога ќе се постигне соодветно ниво, оваа активност може да се презентира на јавен настап.

Доколку има интерес кај учениците може да се обработи и народната носија од овој предел.

**Изведба на ороото Буките, Меглен –
ЈУЖНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ**

Активност бр. 8

Содржина: машко оро Крстач, село Немањици - Овче Поле, ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: гајда и тапан

Тек на активноста:

Наставникот пред да почне да работи со ова оро треба добро да се подготви играчки како и ритмички, затоа што се работи за доста сложен играчки образец. Најпрво оро-то треба да се подели во чекори и од координатни точки да се прилагодува на степенот на играчката меморија кај учениците.

Посебно е важно децата да слушнат приказна за оро-то, за неговото потекло, терминологијата и сето тоа да се поврзе со народната носија и опстојувањето на теренот на ова оро до денес.

За полесно совладување на играчкиот образец наставникот е добро да корепетира на некој од традиционалните инструменти.

Изведба на оро-то Крстач, Овче Поле – ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 9

Содржина: женско оро Потрчулка, село Горни Балван - Овче Поле, ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: гајда и тапан

Тек на активноста:

За оваа активност наставникот треба добро да подготви синхронизирани чекори од координативни точки и постепено да го усложнува играчкиот образец. Потрчулка е едно од посложените варијанти но доколку има талентирани ученици а исто така и заинтересирани треба се даде добро објаснување, бидејќи оваа активност може да стане и предизвик кај учениците.

Оваа активност може да се работи заедно со активност бр. 8 и доколку таа добие видни резултати може да се направи сценска адаптација која ќе биде прикажана на јавноста.

Наставникот може да направи и презентација на народната носија со што би се добила целина во наставата.

Изведба на оро-то Кукуригу петле, Радовишки Шоплук – ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 10

Содржина: мешано оро Малешевка, село Ратево - Малешево, ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла и тапан

Тек на активността:

Мешаното оро Малешевка може да се подели на неколку фази, ако се земе фактот дека тоа е распострането на широк ареал и притоа има многу подваријанти и го играат мажи и жени тогаш е најдобро да се разложи и цел на изучување да биде подолг временски период. Кога еден дел ќе се апсорбира кај учениците тогаш е добро да се направи и кратка сценска адаптација. За побрзо совладување на играчкиот образец и формирање на играчка меморија, добро е да се работи индивидуално, паровно и групно.

Наставникот мора да работи на корепетицијата на инструмент, но мора и да врши демонстрација на чекорите за побрзо совладување на материјалот од страна на учениците.

Заради целокупност на проблематиката добро би било да се направи и презентација на народната носија од овој етнички предел.

Изведба на оро Лев танец, Радовишко Поле – ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 11

Содржина: мешано оро Ситното, село Драмче -Пијанец, ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: тапани

Тек на активността:

Оваа активност е препорачлива за учениците и покрај тоа што бара голема играчка меморија, темпераментност, техника на игра, но оваа може да предизвика и интерес, како и позитивен дух кај учениците.

Наставникот покрај демонстрацијата на чекори треба и да корепетира, најдобро би било на почетокот учениците по пат на ракоплескање да го научат ритамот и темпото, за покасно кога ќе го научат и играчкиот образец да немаат проблем со темпото и техниката на игра.

Играчкиот образец треба да се разложи на чекори и по координативни точки да се репетира во индивидуална, паровна и групна техника.

Оваа активност би можела и јавно да се прикаже со што би се збогатила доколку се најдат и автентични носии од етничкиот предел Малешево.

Изведба на оро Ситното, Пијанец – ИСТОЧНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 12

Содржина: мешано оро Црногорка, село Раштак - Скопска Блатија, СЕВЕРНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла и тапан (може и оркестарска музика на кавал, тамбура и тапан)

Тек на активноста:

Активноста треба да се разложи во повеќе теми односно играчки структури за да можат учениците поедноставно да пријдат кон проблемот. Самото оро Црногорка има доста сложени играчки обрасци и затоа е подобро да се почне од наједноставните па се до посложените делници и украси. Наставникот е посебно значаен во демонстрациите на чекорите и составувањата на играчките обрасци. Корепетицијата на почеток добро е да се врши на тапан за подобро да ја совладаат ритмичката структура а покасно може да се проба и на аудио апарат за да се раздвижи групата на ученици.

Наставникот ќе треба да ги запознае и со потеклото на ороото како и со терминологијата, поставеноста на телото, играчката структура како и функцијата на ороото.

Во литературните податоци може да се најде и народната носија од овој предел со што би се добила и конкретна слика за сценската адаптација.

Изведба на ороото Женско крстено, Скопска Црна Гора – СЕВЕРНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 13

Содржина: мешано оро Ситна лиса, село Кучевиште - Скопска Црна Гора, СЕВЕРНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Музика: зурла и тапан (може и оркестарска музика на кавал, тамбура и тапан)

Тек на активноста:

Ова е една од најсложените активности и би се работела со исклучително талентирани ученици, но доколку имаат интерес и другите ученици може играчката структура да се поедностави.

За талентираните ученици би било добро да се обработат горните и долни вртешки, клекови и колена. За да се постигнат резултати чекорите треба да се поделат на фази, поточно вртешките да се работат на централна точка, додека другите чекори од координативни точки.

Ако се совлада материјалот оваа активност има добри сценски ефекти и може да се прикажува на јавни манифестации.

Во стручната литература е даден опис на носијата од овој предел, доколку се работи и на сценската адаптација.

Изведба на ороото Поступано, Скопска Црна Гора - СЕВЕРНО ИГРАОРНО ПОДРАЧЈЕ

Активност бр. 14

Содржина: теренски истражување

Тек на активността:

Наставникот подготвува план и програм за реализација на теренско истражување. Теренот може да се одвива и на некои од локалните фолклорни фестивали или да се посети рурално населено место. Пред да се посети теренот наставникот треба да подели анкетни листови за да добие сознанија каков е интересот кај учениците. Кога ќе се има предвид каков е интересот треба да се направат работни групи и да се подготвуваат прашалници на зададените теми. Наставникот може да определи и додатни улоги како: камермани, режисери, истражувачи, логистика, организатори итн.

Кога ќе се обработи теренот и кога ќе се собере емпириски материјал може истиот да се анализира, односно транскрибира и доколку тој е податлив може и сценски да се адаптира.

Оваа активност е посебно важна за учениците заради податокот дека се развива чувство за традиција и самоувереност.

Цел: Учениците да совладаат правилна интерпретација на демонстрираното оро и песна ; да препознаат поделба на игрите според основните карактеристики (стил на игра, реквизити, полови разлики, социјален статус и сл.)

Наставни средства: аудио - визуелни средства

Визуелни средства: слики, фотографии и сл.

(музика снимена на ЦД)

Место: сала за физичко образование

- визуелно и слушно да ги препознава народните ора и точно да ги именува;
- да пројавува инвентивност и креативност во изведбата, метро-ритмичките движења и други активности при изведбата;
- да се изразува вербално за конкретното оро (поим, намена и методска анализа на играта);
- покажува интерес и способност за концертно учество.

Следењето и оценувањето на постигнувањата на учениците во рамките на темата ИГРАОРНИ ПОДРАЧЈА, ќе се одвива преку набљудување и вреднување на: активността во извршувањето на задачите, соработка, усно демонстрирање на конкретното оро (методска анализа), правилна изведба на оро и песната, интерес за концертно учество и воопшто интерес кон наставната материја.

Забелешка:

Оценувањето може да биде и во форма на самооценување на учениците (се развива чувството за критичност, одговорност и почит кон сопствената работа и наставната материја.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- Ученикот/ученичката да ги препознава и воочува основните карактеристики на народните ора според нивните специфични регионални и стилски карактеристики;
- правилно да ги изведува демонстрираните ора;
- правилна гласовна интерпретација на демонстрираните песни;

Изведба на кавали

Изведба на гајди

Изведба на гајда и тапан

Изведба на зурла

Изведба на тарабука и дајре

Изведба на кеманиња

Библиографија:

1. Алушевски, ХР. Илија, За некои карактеристики на народните ора од Битолско, Фолклорот и етнологијата во Битола и битолско, Битола 1981, стр. 615 – 625;
2. Димовски, Михаило, Лазарските ороводни песни во Струга и Струшко и нивните етнокорелошки карактеристики, Македонски фолклор, VI/12, Скопје 1973, стр. 57 – 62;
3. Димовски, Михаило, Некои етнокорелошки карактеристики на русалиските игри во селото Богданци (Гевгелиско), Македонски фолклор, VIII/15-16, Скопје 1975, стр. 159 – 163;
4. Димовски, Михаило, Русалиските обичаи и игри во селото Секирник (Струмичко) и нивните карактеристики, Македонски фолклор, VII/13, Скопје 1974, стр. 165 – 182;
5. Димовски, Михаило, Орската традиција во село Ињево (Радовишко), Македонски фолклор, 4, Скопје 1974;
6. Димовски, Михаило, Народните ора и орската традиција, Етнологија на Македонците, МАНУ, Скопје 1996;
7. Здравев, Ѓорѓи, Македонски народни носии, Скопје 1996;
8. Јанковиќ, Љубица, Даница, Народне игри, III, Београд 1939;
9. Јанковиќ, Љубица, Даница, Народне игри, IV, Београд 1948;
10. Кличкова, Вера, Македонски народни носии, Скопје 1963;
11. Крстева, Ангелина, Народната носија од Скопска Блатија, Скопје
12. Крстева, Ангелина, Ликовно-естетските карактеристики на мариовската носија, Скопје 2007;
13. Малетиц, Ана, Покрет и плес, (теорије, пракса и методика сувремене умјетности покрета), Загреб 1983;
14. Пајтонџиев, Ганчо, Македонски народни ора, Македонска книга, Институт за фолклор, кн. 1 (орска народна традиција), Скопје 1973;
15. Петров, Петур, Характерни танци, Благоевград 2000;
16. Петрусева, Аница, Народна носња у Скопској Црној Гори, Загреб 1988.
17. Џиревски, Боривое, Гајдата во Македонија, Институт за фолклор Марко Цепенков, кн. 5, Скопје 1996;
18. Џиревски, Боривое, Шупелката во Македонија, Институт за фолклор Марко Цепенков, кн. 6, Скопје 2000.

